

Arenys de Mar

9 de novembre del 2013

Amb motiu de l'any Espriu visitem Arenys de Mar i l'exposició del Centre de Cultura Contemporània de Barcelona "Espriu: he mirat aquesta terra"; escoltant i mirant atentament, els dos espais ens acostaran a la vida i obra del poeta.

A l'arribar a Arenys de Mar ens espera el Sr. Verdaguer, un pou de saviesa de la història d'Arenys i de S. Espriu que ens l'anirà explicant durant l'itinerari. Comencem la visita davant l'Ajuntament . Unes dades concretes ens situaran Arenys de Mar en l'espai i en el temps.

Davant de l'Ajuntament

"Areny: Terror, platja riba, llit de riera format per sorra".

- Físicament Arenys està encerclada per turons: de la Pietat, del Mal Temps, de Montalt. Des d'antic s'accedia per aquesta zona a la vila que s'obria al mar.
- La Riera és ara una avinguda de comunicació muntanya-mar; la població s'estén als dos costats.
- A finals del s. XVI la vila s'independitza de S. Martí d'Arenys (A. de Munt).
- Les activitats marineres constitueixen un sector econòmic important.
- Des del S. XVI famílies com les Pasqual i Pastor foren importants constructors de vaixells i navegants.
- Al S. XVIII J. Baralt funda la "Real Escuela de Pilotos" que preparava patrons i professionals per tripular les naus que comerciaven amb Amèrica. Alguns arenyencs s'enriquiren amb el comerç, eren els "americanos" que van patrocinar centres culturals i socials; entre tots destaquen:

Josep Xifré, primer president de “la Caixa” que sufragà l’Hospital on descansen les seves despulles.

Antoni Torrent va manar construir l’asil Torrent com casa de beneficència per ancians. Deixà en testament tota la seva fortuna als pobres i malalts.

- Avantpassats de la família Espriu són naturals d’Arenys de Mar. El Bisbe Català va fer construir la casa pairal que heretà el pare del poeta; la família hi passava les vacances d’estiu. En ella Salvador patirà i fruità experiències que evocarà en la seva obra; d’una part sofrirà la mort de la mare i dos germans, causa del seu caràcter introvertit; d’altra banda, a l’eixida, mitificada com el “jardí dels cinc arbres” hi gaudirà de belles estones d’alegria; a més hi viu tertúlies culturals i socials que li proporcionaran un bagatge formatiu important.

El poeta crea el mite de Sinera inspirat en el mestratge de Josep Palomer, vicari d’Arenys, escriptor i divulgador cultural de la vila i Catalunya; oficiava missa a l’oratori de Can Espriu; de les converses entre el mossèn, el metge, altres amics del poble i el seu pare, Salvador descobriria un passat heroic i grotesc a la vegada, sobre el qual va construir el mite; en ell el poeta recrea espais, personatges i esdeveniments que formen part de l’experiència personal i col·lectiva; els atorga, així valor literari i esdevenen universals. A les obres, Arenys és la pàtria encerclada de turons; Juanito de Can Rogés és l’Eleuteri que mou els ninots al jardí dels cinc arbres, el drapaire Quelo, “el ric Xifré”...

Ens dirigim al carrer Bisbe Català, un dels més antics de la vila; les cases estan documentades des del s. XVI, algunes ben conservades. Al núm. 27 la casa familiar dels Espriu. Altres residències són: Can Rogés, ferrers; l’amic Juanito mor d’un accident a la fàbrica; Can Nineta, importants proveïdors de vi; als seus cellers hi gaudia la mainada del voltant; les de les germanes Draper, Mossèn Palomer; la del dramaturg de la Renaixença Josep M. Arnau, de qui el 2013 es commemora el centenari de la seva mort. Lectura d’un fragment de Salvador Espriu imitant l’estil recarregat i còmic del dramaturg.

Davant de l'església

Anem cap a l'església de Sta. Maria, situada al centre neuràlgic de la població, s'aixeca a l'espai que ocupava l'antiga església de St. Elm. Un mosaic ceràmic en dóna informació. La confraria de St. Elm recaptava diners per rescatar captius i per dotar les noies al casament. La construcció del nou temple, iniciada al S. XVI, es financia amb l'impost dels pescadors de diumenge. Dalt del campanar hi oneja la bandera símbol de l'emancipació de la vila de St. Martí d'Arenys. A l'interior destaca el retaule barroc realitzat pel mestre vigatà Pau Costa; junt amb el de Cadaquès són els retaules de l'època més importants de Catalunya. El conjunt se situa sobre un sòcol de marbre jaspiat de Tortosa, tret que li proporciona alçada i dóna a les imatges una dimensió aïrosa. L'Assumpció de la Verge Maria ocupa el centre del retaule; el nivell superior, St. Zenon, patró d'Arenys. Tant la composició de les escenes com les imatges són d'una gran perfecció. La rosassa ressalta pels colors vius; al centre llueix els símbols d'Arenys: l'aranyó i a cada costat les lletres A R; a l'entorn fulles de roure, en agraïment a qui va patrocinar la seva restauració.

Tercer mural

Una curiositat ens explica el guia: La Sra. Conxita Caterineu Pujals va pagar la restauració del Santíssim Sagrament; era l'àvia paterna de Manuel Azaña, que d'infant va viure a Arenys amb els avis.

Davant el níxol del poeta

Camí del cementiri seguim per carrers característics, que conserven elements d'èpoques passades, per exemple: ampits de finestra en forma de quilla de vaixell; el pany anul·lat d'una porta manté l'estructura de ferro amb l'àguila bicèfala dels Habsbourg. Just a la paret del davant podem contemplar un mural amb escenes de personatges i frases d'Espriu. N'hem vist tres en el recorregut; criden l'atenció pels colors vius i les figures ben pintades; són una representació plàstica de fragments literaris.

Tercer mural

Pel camí de la Pietat, una pujada flanquejada de xiprers, arribem al mirador que ofereix una àmplia panoràmica sobre el poble, el port... i el mar en la seva immensitat.

Entrem al cementiri; el recinte s'estructura en tres plantes esglaonades; a la primera s'enterraven els pobres a terra; la segona estava destinada als menestrals; aquí Salvador Espriu reposa en un nínxol amb làpida de marbre blanc llisa i el nom gravat; senzillesa i austeritat tant en la mort com en la vida; al terra, en lloc de tombes, es dispersen escultures il·lustrades amb poemes. Les dues plantes es relacionen per una avinguda de xiprers que proporcionen una bella perspectiva tant si es mira cap a l'interior, com a l'exterior amb el mar al fons. El tercer nivell era destinat als excelsos; hi reposen famílies adinerades, industrials, banquers, "americanos", professionals ... els panteons i mausoleus se situen a l'entorn de la capella de la Pietat; el seu conjunt constitueix una manifestació de l'art funerari des del S. XIX en estils variats modernista, historicista, noucentista, eclèctic... Els realitzaren reconeguts artistes: Llimona, Vallmitjana, Marès, Martinell ...

Jardí dels 5 arbres - art al cementiri

El llibre de poemes "Cementiri de Sinera" ha donat fama a aquest indret d'Arenys de Mar; els 30 poemes que el formen expressen un tema de la poesia universal preuat pel poeta: "la vida és un camí cap a la mort". Com ho manifesta el poema II, que ens llegeix el Sr. Verdager:

"Quina petita pàtria
encercla el cementiri!
aquesta mar, Sinera,
turons de pins i vinya,
pols de rials. No estimo
res més, excepte l'ombra
viatgera d'un núvol.
el lent record dels dies
que són passats per sempre."

Primer nivell del cementiri de Sinera

Després de tanta transcendència, anem a esbargir-nos amb el bon àpat que ens han preparat al restaurant El Portitxol.

A la tarda visitem l'exposició del CCCB. S'hi mostren diferents aspectes de la vida i obra del poeta: l'entorn familiar i social d'Arenys-Sinera, l'etapa universitària, la maduresa, el compromís en la defensa de les llibertats del poble i de la llengua i cultura catalanes. De l'obra poètica i teatral es destaca la difusió i recepció del públic. Dos camins contribuïren a popularitzar el món de l'escriptor: Raimon al musicar poemes, i l'Escola d'Art Dramàtic Adrià Gual, al posar en escena les obres teatrals. El contingut expositiu s'il·lustra amb mitjans variats: edicions de les obres, figures dels personatges dramàtics, publicacions, documents, discografia...

Una mostra completa que permet als visitants conèixer i/o aprofundir en les diverses facetes d'una personalitat cabdal de la cultura catalana.

Carme Palau

Alcoletge, novembre 2013